conveniebant: Patet id ex *Athanasio* in apolog. pro fuga, *Palladio* in hist. laus. cap. 17. *Cassianus* inst. monest. lib. 3. cap. 2. ait. „ veteres mona-„ chos sabbatis, dominicisque sacrae commu-„ nionis obtentu hora tertia in ecclesiam con-„ venisse. " Quae dixi, tam clara sunt, ut sine ulla haesitatione scribat Morinus in tract de poenit. lib. 2. c. 17. „ Monachi omnes, si in „ urbibus aut longe ab his ipsos versari oporte-„ bat, ad ecclesiam cum caetera plebe loco „ tamen primo, ut nobilior dominici gregis „ portio sessuri conveniebant. "

CAPUT II.

Disciplina relaxata.

§. 1.

Si quaestio instituatur, quandonam populus cum sacerdote communicare desierit, magna apud theologos discrepantia invenitur. *Gervasio* de sacramentis. lib. 1. pag. 326. jam adducit canonem IX. apostolorum, quo sancitur, quod ex legitima causa indigni a sacra mensa arceri possint. --- Poterat ergo, inquit, contingere, ut solus sacerdos aliquando communicaret. *Morinus* in comment. de sacris ordin. part. 3.

exercit. 8. cap. 2. pag. 127 missas privatas in casu necessitatis tantum dictas esse putat. --- Rara illarum esse exempla in antiquis monumentis asserit *Fleury* diss. 2. in hist. eccl. §. 7. Casaubonus exercit. 16. in annales Baronii num. 68. missas in antiquitate omnino esse incognitas asserit. Alii ex eo, quod primi christiani in cryptis et carceribus panem fregerint, pro missis privatis rationem desumunt. Sed quaestio non est: an in privatis locis christiani sacra celebrarint (nam persecutionum furor illis facultatem palam conveniendi denegabat) sed: an sacerdos, quin populus participarit, sacrificium peregerit; et hoc est, quod dictis (§. 4.) testimoniis repugnare videtur. Provocant alii ad exemplum s. Ambrosii, qui, teste Paulino in ejus vita, trans Tiberim in domo clarissimae cujusdam sacrificium obtulit; aut presbyteri illius cujus Augustinus lib. 22 c. 8. de civ. dei. meminit, quod in fundo Hesperii sacra peregerit. Sed respondet Cassander art. 24. in conf. has missas, quamvis extra conventum publicum et inter paucos fierent, non sine omni collecta et synaxi fuisse; sed in tali actione sacerdotem aliquos, licet paucos, vel ex ipso clero, seu ministris ecclesiae habuisse, qui cum illo sacramenta participarent. --- Sed haec privata hominis docti sensa, quantum probanda sint, mox patebit.

Inter

Inter diverſas adeo opiniones difficilis ſane electio. Quae mihi occurerunt, ingenue aperiam, ut, ſi opinatione mea lectori ſatisfactum non eſt, ex ea aliquid probabilius iuquirendi, occaſionem deſumat.

§. 2.

Miſſa privata, in quantum ſumitur pro ea, quae celebratur ſine populo communicante, haud dubie eſt antiqua, cui variae cauſae anſam dederunt. Veſtigia illius eſſe videntur apud Tertullianum c. 14. de fuga, qui de perſecutionis tempore et euchariſtia die dominico celebranda loquens ad Fabium ſcribit: „ Si colligere in„ terdiu non potes, habes noctem, luce Chriſti „ luminoſam: Non potes diſcurrere per ſingu„ los, ſit tibi et in tribus eccleſia. " Quo cum loco valde conſpirat Theodulphus Aurelianenſis. (§. 10. citatus) illud Chriſti uſurpans: *ſi duo tres fuerint congregati*, etc. Quodſi tres aut duo ad coetum eccleſiaſticum fufficiebant, quid? Si unus, vel duo aut ratione corporis, aut ratione animi haud fuerant parati ad participandum? An et ſacerdos ſacrificio, et ſacra menſa debebat carere? vel, an illis neceſſario fuit diſcedendum, et ſacerdos ſolus relinquendus? atqui canon IX. apoſt. eo caſu, quo quis praeſens ab ecuhariſtia abſtinet, tantum probabilem abſtinentiae cauſam eſſe afferen-

dam postulat, quae facilis erat in praecepto divino per s. Paulum promulgato: „ *probet* „ *autem se ipsum homo.* " Poterat ergo sacerdos in ejusmodi casu celebrare sine omni communicante, quod subin accidisse, quis negabit?

Idem fundamentum missarum privatarum erui potest ex oratoriis, quorum jam in vita Constantini apud Eusebium lib. 4: cap. 17. Sozomenum lib. 1. hist. eccl. cap. 8. et Gregorium Nazianz. orat. 19. funebr. in laudem patris sui mortui, fit mentio. Cum enim in his perpauci adessent; quid? Si nemo praeter sacerdotem erat paratus ad sumendam ecuharistiam; An sacrificium et ecuharistiae confectio plane erat omittenda? Quis haec defendet? Quis non contra sensa Cassandri supra allata potius judicabit, non raro ejusmodi missas etiam solo sacerdote communicante fuisse celebratas?

§. 3.

Id certum est, quod Chrysostomus in negligentiam eorum, qui eucharistia frequentius abstinebant, graviter sit invectus. Patet id ex invectivo in illos sermone, a) qui sacris, quin communicarent, adstabant. --- Interim in hoc tepore fidelium, de quo patres b) eodem saeculo saepissime conquesti sunt --- in oratoriis, quorum exstructionem divitibus S. Chrysostomus c) com-

c) commendabat --- praecipue vero in monachis, d) qui anno 392 ex desertis locis oppida liberius ingressi, et juxta voluntatem Siricii epist. 1. c. 13. clericorum officiis anno 384 non raro fuerunt aggregati; missarum privatarum augmenta detegimus.

a) Hom. III. in Ephes. *apud Bingham* orig. eccl. lib. 15. cap 4. §. 2. „Non es dignus, inquit, sacrificio, neque „ participatione? (Haec enim eorum erat excusatio) „ Ergo nec prece. Audis praeconem stantem, et dicen- „ tem. quicunque estis in poenitentia, abite. Omnes, „ qui non participant, sunt in poenitentia. Si es ex „ iis, qui sunt in poenitentia, non debes participare. „ Nam qui non participat, est in poenitentia. Cur „ ergo dicit, abite, qui non potestis precari: tu autem „ stas impudenter? at non es ex his, qui possunt par- „ ticipare, et nihil curas? Rem nihili esse putas? „ Considera quaeso. Adest mensa regia; adsunt angeli „ ministrantes, adest rex ipse, et tu stas oscitans? „ Vestes tibi sunt sordidae, et nulla a te hujus habetur „ ratio? At sunt mundae: accumbe ergo et participa. „ Venit quotidie, ut videat accumbentes, omnes allo- „ quitur; et nunc in vestra dici conscientia: Amici, „ quomodo heic statis, non habentes vestem nuptialem? „ Non dixit, cur accubuisti? Sed ante accubitum et „ ingressum eum dicit esse indignum. Non dixit enim, „ cur accubuisti? Sed, cur intrasti? Haec ergo nunc „ quoque dicit nobis omnibus, qui impudenter et in- „ verecunde stamus. Quicunque enim est, qui myste- „ riorum non est particeps, is impudenter star, et nimis „ audacter. Qui sunt in peccatis, propterea priores „ ejiciuntur. . . . Dic mihi, si quis ad convivium invi- „ tatus manus laverit et accubuerit, et ad mensam pa-

„ ratus

„ ratus fuerit, et deinde non fuerit ejus particeps, „ annón contumelia adficit eum, qui invitavit? Annon „ esset melius, eum ne adfuisse quidem? Ita tu quo- „ que adfuisti, hymnum cantasti, cum dignis om- „ nibus te es professus, eo quod cum indignis non re- „ cesseris. Quomodo mansisti, et mensae non es parti- „ ceps? Sum, inquis, indignus. Ergo illa quoque „ communione et societate, quae est in precibus, es in- „ dignus." Satius igitur putabat S. Chrysostomus, si, qui participare nollent, cum catechumenis et poenitentibus e templo discederent. b) Chrysostomus hom. 7. in Matth. hom. de non contemnenda ecclesia et ecclesiae mysteriis. Augustinus de temp. ser. 251 conf. *Claudius Sainctes* litur. s. patrum (Antverpiae MDLX) pag. 195. c) hom. 8 in acta apud Thomassinum p. I. lib. II. c. 92. n. 9 d) Pilati orig. juris pontif. pag. 113.

§. 4.

Inter haec cum frigescere coepisset fidelium fervor, faciem longe diversam subiit ecclesiae disciplina. Is enim circa eucharisticae coenae sumtionem pededentim in animos subrepsit tepor; ut, qui, sunt verba Espenii, tanquam famelici ad hunc cibum accurebant, debuerint tanquam aegri ad medicamenta non tantum invitari, sed et urgeri. Fideles a primaevae disciplinae candore sensim adeo desciverant, ut illa temperanda potius, quam ad pristinam puritatem reducenda videretur. Canonum rigorem, qualem adhuc an. 400. in synodo toletana c. 13. deprehendimus, quo fideles ad communicandum com-

compellebantur, desinere jam observamus; imo sufficere credebat Concilium Agathense an. 506. si saeculares die dominica missam audirent, et trinis per annum vicibus reciperent communionem. a) Hinc eodem saeculo missae, quin populus communicaret, exemplum refert Leontius de Joanne elecmosynario in ejus vita „ et „ facit missas in oratorio nullum habens, nisi „ ministrum suum. "

a) Can. 44. „ Missas die dominica saecularibus audire „ speciali ordine praecipimus, ita, ut ante benedictio- „ nem sacerdotis regredi populus non praesumat: qui „ si fecerint, ab episcopo publice confundantur. " Can. 17. „ Saeculares qui in Natali domini, pascha, „ pentecoste non communicaverint, catholici non cre- „ dantur, nec inter catholicos habeantur. " conf. *Vigorius* in assertione fidei catholicae ex quatuor prioribus Conciliis oecumenicis et aliis synodis, Tom. III. cap. 7. pag. 91. *Bocquillot* traité histor. de la liturg. liv. 2. ch. 7. *Bona* rerum liturg. lib. 1. cap. 14.

§. 5.

Quod autem tempore Gregorii M. in usu fuerint, Bona et Bellarminus variis rationibus stabiliunt. Nam meminit ipse hom. 37. in evang. Cassii narniensis episcopi in episcopii oratorio quotidie missas facientis, et l. 9. ind. 4. ep. 12. apud Thomassin p. I. lib. II. c. 93. n. 13. presbyteri pro solo fundatore, quin plebs reliqua adesset, sacra mysteria celebrantis. Verba sunt:

„ Pres-

„ Presbyterum quoque te illic constituere volu-
„ mus Cardinalem, ut, quoties praefatus con-
„ ditor fieri sibi missas fortasse voluerit, vel
„ fidelium concursus exegerit, nihil sit, quod
„ ad missarum sacra exhibenda solemnia valeat
„ impedire. " Nec leve indicium missae privatae praebet altarium multitudo in eadem ecclesia. Sic Gregorius M. lib. 5. epist. 50. ad Palladium tredecim altarium in una ecclesia mentionem facit.

§. 6.

Saeculo VII testimonium pro missis privatis subministrat Concilium Toletanum XII. Cum sacerdotes plures eadem die missas celebrarent, et nonnisi in postrema communicarent; patres congregati can. V. hunc abusum acerrime imimpugnarunt. „ Relatum nobis est, quosdam
„ de sacerdotibus non tot vicibus cummunionis
„ sanctae gratiam sumere, quot sacrificia in uno
„ die videntur Deo offerre; sed in uno die,
„ si plurima per se Deo offerant sacrificia, in
„ omnibus se oblationibus a communione suspen-
„ dunt, et in sola tantum extremi sacrificii
„ oblatione communionis sanctae gratiam su-
„ munt. Quicunque sacerdotum deinceps di-
„ vino altario sacrificium oblaturus accesserit,
„ et se a communione suspenderit, ab ipsa,
„ qua se indecenter privavit, gratia commu-
„ nionis

„ nionis anno uno repulſum ſe noverit. Nam, „ quale illud erit ſacrificium, cui nec ipſe „ ſacrificans participaſſe cognoſcitur? Ergo „ hoc modis omnibus eſt tenendum, ut, quo- „ tiescunque ſacrificans corpus et ſanguinem „ Jeſu Chriſti Domini noſtri altario immolat, „ toties perceptionis corporis et ſanguinis Chriſti „ ſe participem praebeat.“ Canonem hunc refert Gratianus in can. *relatum* de conſecrat. diſt. 2, et invenitur Tom. 2. conciliorum Hiſpaniae, quae collegit Cardinalis de Aguirre pag. 685. Ad integritatem igitur ſacrificii ſolius ſaltem ſacerdotis communio vi hujus canonis eſt neceſſaria.

§. 7.

Liberam fuiſſe in eccleſia ſaltem latina communionem, teſtatur Theodorus cantuarienſis in Capit. n. 12. apud Dacherium in ſpicil. Tom. IX. pag. 53. „ Greci omni dominica die communicant, „ ſive clerici, ſive laici; et, qui tribus domini- „ cis non communicaverit, ex communicatur. „ Romani ſi militer communicant, qui volunt, „ qui autem noluerint, non excommunicentur.“

§. 8.

Hic ſtatus diſciplinae usque ad ſaeculum VIII, in quo miſſas privatas, quarum pauca exempla antiquitas ſubminiſtrat, pluries ab eo-

dem

dem presbytero celebratas legimus: Unicum testem adfero Wallafridum Strabonem de rebus eccl. cap. 21. „ Fidelium relatione virorum in „ nostram usque pervenit notitiam, Leonem „ papam (sicut ipse fatebatur.) una die septies „ aut nonies missarum solemnia celebrasse. "

§. 9.

Ne tamen missae privatae paroeciali obessent, ecclesiae praesules omni studio vigilabant. Theodulphus Aurel. cap. 45. mandat. „ Ut missae, „ quae per dies dominicos peculiares a sacer- „ dotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut „ per eas populus a publicis missarum solemnibus, „ quae hora 3tia canonice fiunt, distrahatur. " add. canon. 52. de consecr: dist. 1.

§. 10.

Aliud missae privatae genus saeculo nono apud monachos exortum ad presbyteros saeculares transivit (sicut Odo cameracensis in expositione canonis ad verba. „ Omnium circum- „ stantium, " et Stephanus Eduensis lib. de sacram. altaris c. 13. dicunt) puto nimirum *missas solitarias*, quae, ut primum invalucrant, a pluribus sunt improbatae. *Theodulphus Aurelianensis* in suo capitulari ad clerum. c. VII. ait. „ Sa- „ cerdos missam solus nequaquam celebret. „ Esse enim debent, qui ei circumstant, quas ille „ salu-

„ ſalutat, et a quibus ei reſpondeatur; et ad
„ memoriam illi reducendum eſt illud domini-
„ cum: ubicunque fuerint duo vel tres in no-
„ mine meo congregati, et ego ſum in medio
„ eorum. " Crodegangus metenſis epiſcopus in regula canonicorum cap. 77. apud Dacherium T. I. Concilum Moguntinum an. 813. can. 43. apud Hardium Tom. IV. col. 1007. et circa idem tempus parifienſe l. 1. cap. 48. Nannetenſe apud Ivonem. part. 3. cap. 70.

conf. Van Eſpen. J. E. p. II. ſect. I. tit. 5. cap. 3.
Bingham orig. eccl. lib. 15. cap. IV. §. 4.
Bona de rebus liturg. lib. 1. cap. 13. num. 5.

CAPUT III.

Diſciplina aliquatenus reſtaurata, ſed mox remiſſa. -- Cauſae, cur miſſae privatae multiplicatae.

§. 1.

Memorabilis obvenit conſtitutio in capitularibus Regum francorum capit. l. 7. cap. 472. apud Balluzium T. I. col. 1130, qua diſciplinae veteris reſtauratio tentabatur. „ Placuit, ut omnes, qui in eccleſiam intrant, niſi a ſuo fue-
„ rint